

ІННОВАЦІЙНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Горященко Ю.Г., к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро
e-mail: julia.goryaschenko@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-7020-1412

Анотація. Дана стаття присвячена теоретичним і практичним питанням інноваційної модернізації підприємництва в Україні та світі. Основна увага в статті приділяється визначенню факторів-стимуляторів та дестимуляторів цифровізації. Виокремлено умови інноваційної модернізації: налагодження процесів співпраці між підприємцями, урядом, університетами, корпораціями; доступ до людського і фінансового капіталу; нові цифрові масштабовані продукти і послуги; швидкість змін конкурентів. Констатовано, що економічне зростання й відновлення інноваційної активності в Україні можливе за рахунок поступового підвищення вихідного рівня цифровізації і високих темпів розвитку даної сфери, адаптивності й інституційної підтримки інновацій під нові умови тривалих карантинних обмежень. На основі контент-аналізу теоретичних джерел запропоновано авторське визначення категорії інноваційної модернізації підприємництва, як ланцюговий безперервний процес тріажу найцінніших ідей, втілення результатів інноваційної діяльності й одержання бажаних ключових показників ефективності.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток підприємств, модернізація, підприємництво, інноваційна діяльність, цифровізація.

INNOVATIVE MODERNIZATION OF ENTREPRENEURSHIP: THEORY AND PRACTICE

Horiashchenko Yuliia, Ph.D (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Marketing University of Customs and Finance, Dnipro
e-mail: julia.goryaschenko@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-7020-1412

Abstract. Aim. The purpose of the work was to theoretically-conceptually and practically substantiate the innovative modernization of entrepreneurship in terms of increasing innovative demand. Methods. The main methods of this research were the method of comparison, logical and economic analysis, synthesis, generalization, content analysis. Results and discussion. This article is devoted to theoretical and practical issues of innovative modernization of entrepreneurship in Ukraine and the world. The main attention in the article is paid to the definition of factors-stimulants and disincentives of digitalization. The conditions for innovative modernization are highlighted: the establishment of cooperation processes between entrepreneurs, government, universities, corporations; access to human and financial capital; new digital scalable products and services; the rate of change of competitors. It is stated that economic growth and resumption of innovation activity in Ukraine is possible due to the gradual increase of the initial level of digitalization and high rates of development of this sphere, adaptability and institutional support of innovations under new conditions of long quarantine restrictions. The state of infrastructural support of small and medium business in the regions of Ukraine is investigated, its disproportion is proved. Based on the content analysis of theoretical sources, the author's definition of the category of innovative modernization of entrepreneurship is proposed as a chain continuous process of triage of valuable ideas, the embodiment of the results of innovation and obtaining the desired key performance indicators. The main innovative products that change the basic values, style and standard of living of Ukrainians (Privat24, original logistics solutions, gadget for remote interaction with animals, literacy and unique text testing, etc.) are highlighted. It is proved that the existing innovative potential of Ukraine is its core competence, which needs to be further strengthened and developed.

Keywords: innovation, innovative development of enterprises, modernization, entrepreneurship, innovation, digitalization.

JEL Classification: M21, O14, O31.

Постановка проблеми. Черговий спалах захворюваності на Covid-19 у 2021 році спричинив різке гальмування відновлення економіки, насамперед, через посилення норм соціального дистанціювання. Водночас, на відміну від весняного карантину 2020 року, втрати ВВП є нижчими, бізнес, і населення вже адаптували свою діяльність до нових умов. Хаотичний розвиток починає приймати конкретну вимірну форму і окреслює основні фактори зростання:

- 1) інформація та дані як актив;
- 2) автоматизація та цифровізація;
- 3) рівень бізнес-безпеки;
- 4) інноваційність бізнес-процесів.

Отже, у теперішніх умовах, коли водночас руйнуються одні галузі й стрімко зростає циф-

ровий сектор, питання інноваційної модернізації мають суттєве значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання модернізації економіки, у тому числі інноваційної її складової, досліджено у працях О. Амоші, О. Феєр, О. Ляховець, В. Панченка, Ю. Серпухова, Ю. Карпенко, В. Ляшенка, М. Салуна, С. Бондаренко, М. Подцероб, Ю. Петрової, І. Підоричевої та інших учених і практиків.

Мета дослідження. Мета роботи полягає у теоретико-концептуальному і практичному обґрунтуванні інноваційної модернізації підприємництва в умовах підвищення інноваційного попиту.

Основний матеріал. Модернізація (від фр. *moderne*, англ. *modern* – «новітній, сучасний») – це оновлення процесу, продукту, сервісу, а отже, є базою новачів та основою більшості інновацій.

Широко вживаними поняттями є модернізація економіки та модернізація підприємств, тоді як категорія «модернізація підприємництва» у наукових працях трапляється рідко, натомість підприємництво часто розглядають як чинник модернізації.

Науковець М.М. Салун визначає модернізацію підприємства як «системний та цілеспрямований процес удосконалення, поліпшення, оновлення на інноваційній основі існуючих об'єктів модернізації» [1].

Проведений контент-аналіз низки теоретичних джерел дає підстави визначити інноваційну модернізацію підприємництва як ланцюговий безперервний процес тріажу найцінніших ідей, втілення результатів інноваційної діяльності й одержання бажаних КРІ, здійснюваний на певних умовах. До цих умов можна віднести: налагоджені процеси співпраці між підприємцями, урядом, університетами, корпораціями; доступ до людського і фінансового капіталу; вихід до клієнтів і споживачів (нові цифрові масштабовані продукти і послуги); швидкість змін конкурентів.

Отже, модернізація може результувати високоефективні або ж низькоефективні оновлені процеси, продукти, сервіси. Не вдаючись до оцінки старих соціально-економічних проблем, виокремимо нові завдання і питання, на які відповідь треба дати сьогодні. Згідно з рейтингом економік світу *Digital Evolution Scorecard 2020*, який складено на підставі 160 індикаторів, у ньому відстежуються чотири головні чинники: пропозиція, попит, інститути та інновації (останні пронизують три попередні) [2]:

I. Пропозиція: наскільки розвинені цифрове середовище і фізична інфраструктура, необхідні для розбудови цифрової екосистеми? (доступність ширококутного Інтернету, якість доріг для доставки товарів з Інтернет-магазинів тощо).

II. Попит: чи хочуть і чи можуть споживачі брати участь в цифровій економіці? Чи є у них необхідні інструменти і навички, щоб підключитися до неї?

III. Інститути: закони країни (і дії уряду) сприяють або заважають розвитку цифрових технологій? Чи інвестує влада у діджиталізацію? Підштовхують або, навпаки, гальмують використання і зберігання даних ужиті заходи державного регулювання?

IV. Інновації: наскільки розвинені головні складові екосистеми інновацій (як вже йшлося вище – доступ до талантів і капіталу, процеси, нові цифрові масштабовані продукти і послуги).

У вище згаданому дослідженні здійснено поділ економік країн на чотири групи: лідери, перспективні, ті, які сповільнюють розвиток та проблемні.

Перші мають найвищий вихідний рівень цифровізації і потужний темп розвитку цієї сфери, адаптивність й інституційну підтримку інновацій. Країнами-лідерами є Сінгапур (зі значним відривом), Південна Корея і Гонконг, а також США, Німеччина, Естонія, Ізраїль, Чехія, Литва, ОАЕ, Тайвань, Малайзія й Катар. Для цих країн характерним є підтримка впровадження цифрових споживчих інструментів (Інтернет-торгівля, цифрові платежі, розваги тощо); залучення, навчання і утримання ІТ-кадрів; вирошування (плекання) цифрових стартапів; забезпечення швидкого і загальнодоступного доступу до наземного (оптоволоконного) і мобільного Інтернет; спеціалізація на експорті цифрових товарів, послуг або медіа; координований інноваційний процес: університети, бізнес і відповідальні за цифровий розвиток органи влади.

Для перспективних економік країн, згідно рейтингу [2], характерним є обмеження цифрової інфраструктури і стрімка цифровізація. До цієї зони віднесено Китай (зі значним відривом і найвищим темпом цифрової еволюції), Індонезію та Індію, а також Кенію, В'єтнам, Бангладеш, Руанду, Алжир, Аргентину, Польщу, Саудівську Аравію, Болгарію, Грузію, Азербайджан, Росію, Сербію та Україну. Для цих країн характерним є постановка та досягнення таких цілей: поліпшення мобільного Інтернет-доступу, його доступності та якості, для більш широкого поширення інновацій; зміцнення інституційного середовища і розвиток цифрового законодавства; заохочення інвестицій в цифрові підприємства, фінансування цифрових R & D, навчання ІТ-кадрів і використання додатків для створення робочих місць; заходи щодо скорочення нерівності в доступі до цифрових інструментів по гендерним, класовим, етнічним і географічним ознакам.

Сповільнений розвиток відповідає зоні зі зрілими цифровими системами, але невисоким темпом подальшого розвитку. Включає переважно країни ЄС: Данія, Нідерланди, Швеція, Швейцарія, Фінляндія, Норвегія, Великобританія, Франція, Австрія, Бельгія, Іспанія, Португалія, Словенія, Нова Зеландія, а також Японія і Канада. Характерним для цих країн є захист від «цифрових плато»: подальші інвестиції в стійкі інституційні опори, регуляторне середовище та ринки капіталу для підтримки подальших інновацій; використання політичних інструментів і регулювання для забезпечення рівномірного доступу до цифрових можливостей і захист усіх споживачів від порушень конфіденційності, кібератак та інших загроз (збереження доступності даних для нових цифрових додатків); залучення, навчання і утримання професіоналів з цифровими навичками – найчастіше за допомогою реформ імміграційної політики; визначення нових технологічних ніш і створення екосистем, що сприяють інноваціям у цих сферах.

Проблемні економіки країн відрізняється як проблемами в існуючій цифровій екосистемі, так і низьким темпом зростання. До цієї зони увійшли країни Африки, Азії, Латинської Америки і Південної Європи. Серед них – Словаччина, Угорщина, Румунія, Хорватія, Пакистан, Єгипет, Туніс, Мексика, Бразилія, ПАР, Туреччина, Греція, Нігерія, Ефіопія. Для економік цих країн повинні бути наступні пріоритети: довгострокові інвестиції в рішення базових проблем з інфраструктурою; створення інституційного середовища, яке підтримує безпечне і широке поширення цифрових продуктів і послуг серед споживачів, особливо якщо ці продукти сприяють продуктивності і створенню нових робочих місць; підтримка ініціатив з розвитку цифрового доступу для груп населення, що історично знаходяться в слабкому становищі (особливо за допомогою співпраці держави з приватним бізнесом); підтримка додатків, які вирішують нагальні проблеми і тим самим можуть стати каталізаторами для поширення цифрових інструментів (наприклад, платформ цифрових платежів).

Щодо поточної ситуації в Україні, наразі переважна більшість інноваційних підприємств (підприємств (об'єднань підприємств), що розробляють, виготовляють і реалізують інноваційні продукти чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70% загального обсягу продукції або послуг) – колективної та державної форми власності, на відміну від більшості закордонних інноваційних підприємств, зосереджені у різноманітних сферах діяльності: фінанси (Приватбанк), машинобудування (ДП ВО «Південний машинобудівний завод ім. О.М. Макарова», КБ «Південне» ім. М.К. Янгеля), вантажоперевезення (ТОВ «Нова Пошта»), фармацевтика («Дарниця»), енергетичне машинобудування («Турбоатом»), soft (Grammarly) електронна комерція («Розетка»), АПК («Кернел», «Сварог Вест Груп»), ВПК («Укроборонпром»), ритейл («Сільпо»), інтернет речей (Petcube) та ін. Інноваційні підприємства приватної форми власності здебільшого зосереджені у фармацевтичній сфері («Фармак»), АПК (МХП «Миронівський хлібопродукт», «Нібулон», «AgriLab»), альтернативній енергетиці («Еко-Оптіма»), вітряній енергетиці («Вінд Пауер»), ПЕК («Нафтогазвидобування») тощо [3].

Варто зауважити, що інфраструктурна підтримка малого і середнього підприємництва по регіонах країни непропорційна (у 2019 р. кількість громадських об'єднань підприємців у Полтавській області становила 2708 од., натомість у Волинській області – 28, Тернопільській – 30, Одеській та Луганській – по 38 од.; найбільша кількість інформаційно-консультативних установ природно спостерігалась у Києві (658 од.), Полтавській області (615 од.), тоді як у Херсонській та Волинській області – по 1, у Одеській – жодної). Природним є нагромадження бізнес-центрів, техно- та індустріальних парків у промислових регіонах. Однак, невиправданим, на наш погляд, є повна відсутність бізнес-інкубаторів у Вінницькій, Кіровоградській, Луганській, Одеській та Чернігівській областях, відсутність лізингових центрів, інвестиційних та інноваційних фондів у Волинській та Чернігівській областях [4-5].

Найбільша кількість технологій (інвестиційних проектів) була заявлена у галузях приладобудування, нових матеріалів і речовин, сільського господарства, машинобудування та медицини; жодної – в геноміці, теорії програмування, фітоценології, сенсориці, медичній ботаніці, зоології, молекулярній біології і генетиці.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що швидкість процесу інноваційної модернізації підприємництва залежить від багатьох факторів. У першу чергу, економічне зростання й відновлення інноваційної активності в Україні можливе за рахунок поступового підвищення вихідного рівня цифровізації і високих темпів розвитку даної сфери, адаптивності й інституційної підтримки інновацій під нові умови тривалих карантинних обмежень.

Інноваційну модернізацію підприємництва у дослідженні розглянуто як ланцюговий безперервний процес тріажу найцінніших ідей, втілення результатів інноваційної діяльності й одержання бажаних КРІ, здійснюваний на умовах партнерської взаємодії між підприємцями, урядом, університетами, корпораціями; доступу до талантів і капіталу; нових цифрових масштабованих продуктів і послуг; швидкості змін конкурентів.

Вже сьогодні завдяки вітчизняним інноваціям українці змінюють базові цінності, стиль

і рівень життя (Приват24, оригінальні логістичні рішення, гаджет для віддаленої взаємодії з тваринами, перевірка грамотності та унікальності текстів та ін.). Вважаємо, наявний інноваційний потенціал України – її стрижнева компетенція, яку треба надалі укріплювати і розвивати.

У подальшому планується дослідити результативність та ефективність інноваційної діяльності українських підприємств за допомогою фінансових і нефінансових, кількісних та якісних КРІ.

Список літератури

1. Салун М.М. Фактори модернізації ресурсного потенціалу промислового підприємства. *Інноваційна економіка*. 2012. № 4 (30). С. 49-51.
2. Самые цифровые страны мира: рейтинг 2020 года. *Harvard Business Review* URL: <https://hbr-russia.ru/innovatsii/trendy/853688> (дата звернення: 15.03.2021).
3. Бондаренко С.А. Стійкий інноваційний розвиток промислового підприємства: антикризові механізми забезпечення : монографія. Харків : вид-во «Промарт», 2017. 607 с.
4. Окремі показники підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва станом на 01.01.2019. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України URL: <https://www.me.gov.ua/> (дата звернення: 16.03.2021).
5. Аналітичний огляд «Focus Ukraine» від Райффайзен Банку Аваль за січень 2021 року URL: <https://www.smida.gov.ua/news/publications/focusukrainesicen2021> (дата звернення: 16.03.2021).
6. Підоричева І.Ю. Україна у науково-технологічному та інноваційному просторах Європейського Союзу: проблеми, позитивні зрушення та напрями інтеграції. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 2(60). С. 36-52.

References

1. Salun, M. M. (2012). Factors of modernization of resource potential of industrial enterprise. *Innovatsiina ekonomika*, 4 (30), 49-51 [in Ukrainian].
2. Most digital countries in the world: ranking of 2020 (2021). *Harvard Business Review*. Retrieved from <https://hbr-russia.ru/innovatsii/trendy/853688> [in Russian].
3. Bondarenko, S. A. (2017). *Stykyu innovatsiynyy rozvytok promyslovoho pidpryyemstva: antykrizovi mekhanizmy zabezpechenny*. Kharkiv : Promart [in Ukrainian].
4. Some indicators of support and development of small and medium enterprises as of 01.01.2019 (2021). Official web-site. *Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy*. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/>
5. Analytical review of Focus Ukraine by Raiffeisen Bank Aval for January 2021 (2021). Retrieved from <https://www.smida.gov.ua/news/publications/focusukrainesicen2021> [in Ukrainian].
6. Pidorycheva, I. Yu. (2020). Ukraine in the scientific-technological and innovative spaces of the European Union: problems, positive changes and directions of integration. *Ekonomichniy visnyk Donbasu*, 2(60), 36-52 [in Ukrainian].